

Jubilant Zbigniew Nišpönský

Tohto roku sa dožíva svojich osemdesiatich narodenín člen Speleoklubu Tisovec Ing. Zbigniew Nišpönský, ktorého všetci familiárne volajú Zbižo. Napriek tomu, že o ňom už bolo popísané dosť, chcem zaňho urobiť nielen krátku bilanciu toho, čo dosiahol, ale načrtnem aj to, čo ešte plánuje. Musím sa vrátiť na začiatok do roku 1936, do mestečka Starý Sonc v Poľsku, kde sa Zbižo 29. júna narodil. Už od útleho detstva ho rodičia podobne ako jeho troch súrodencov učili lásku k prírode a poznávaniu. Veľký vplyv na Zbižovo detstvo mala najmä matka, učiteľka a aktívna skautka, nositeľka zlateho odznaku zakladateľa skautingu Roberta Bäden – Powella. Ako neskôr povedal: „Za všetko dobré, čo je vo mne a za vstúpenie lásky k prírode a umeniu vďačím najmä svojej matke“. Keď mal Zbižo päť rokov, rodina sa presťahovala do Košíc. Tu začína v roku 1942 chodiť do Maďarskej ľudovej školy, kde absolvoval dva ročníky. V tom čase už hovorí nielen po poľsky a slovensky, ale naučil sa maďarsky a nemecky.

Vojnu rodina prežíva v Košiciach. Skúsenosti, zážitky a spomienky z tohto obdobia využíva dodnes pri svojej umeleckej tvorbe. Po oslobodení sa maďarská škola mení na slovenskú, kde dokončuje prvých päť tried ľudovej školy. V roku 1947 bol prijatý na osemročné reálne gymnázium na Kováčskej ulici v Košiciach. Keď v roku 1949 bolo gymnázium zrušené, absolvoval jeden ročník reálneho gymnázia. Po ďalšej reorganizácii vzniká Deväťročná základná škola, odkiaľ sa ako pätnásťročný na základe mylnej informácie prihlasuje na novovzniknutú priemyselnú školu do Tisovca, zameranú na hutníctvo. Svoj omyl a detský sen o štúdiu geológie v Tisovci zistil až po príchode na školu. Spomína, že keď chcel odísť, vybral sa za riaditeľom školy, aby mu vysvetlil dôvod svojho odchodu. Vtedajší prvý riaditeľ školy Otakar Löttsch ho vypočul, potom ho chytil za ruku, ukázal na vrch, na úpätí ktorého je škola postavená a povedal: „Zbižo, pozri sa tú Hradovú, tu budeš mať geológie, koľko budeš chcieť. Mladého budúceho študenta presvedčil, a tak Zbižo zostal v Tisovci. V čase vzniku školy prichádza na školu aj Svätopluk Kámen a Zbižo sa dostáva pod jeho vplyv. Už v roku 1951 absolvoval s ním prvé cesty za jaskyňami do Suchých dolov a v roku 1952 sa vo vznikajúcej jaskyniarkej skupine zúčastňuje na odkryvaní Michňovej a postupne aj ďalších jaskýň. Ako prvý preniká do neznámej jaskyne s podzemným jazzerom, ktorá dostáva meno Jazerná. Podobne je to aj s Jaskyňou netopierov a stojí za mnohými ďalšími objavmi. Lásku k jaskyniam a podzemiu prináša aj prvé tvrde skúsenosti. V roku 1953 pri otváraní Májového závitu v Suchých doloch – Teplica utrpel po 6 m páde ťažké zranenie, keď si zlomil ruku, dve rebra a poškodil obličku. Keď v roku 1955 maturuje, je z neho skúsený „starý“ jaskyniar. Z množstva školských kamarátov má najbližšie k Jankovi Gálovi, a tak sa spolu prihlasujú na Hutnícku fakultu Vysokej školy technickej v Košiciach, ktorú v šesťdesiatych rokoch úspešne absolvujú. Nastupuje do VSS Košice ako metalo - graf a stáva sa odborníkom na materiály a lomové techniky. V rokoch 1969 – 1971 absolvoval postgraduálne štúdium Fyziky kovov na Katedre náuky o kovoch. V rokoch 1978 – 1988 pracuje na Generálnom riaditeľstve ZTS Martin, kde má na starosti metalo - grafické problémy najmä v oblasti náročného vývoja nových ocelí, odliatkov, výkvočov, ako aj ich tepelné spracovanie. V rokoch 1981 – 1983 sa

zúčastňuje študijných ciest v Číne a Indii. Popri náročnej práci si nájde čas aj na záľuby a to: potápanie, ale najmä umenie, s ktorým prichádza do styku už na I. Štátnom gymnázium v Košiciach. Vtedy mal šťastie na dobrých učiteľov – výtvarníkov ako Ľudovít Feld, Vojtech Löffler, Račičár a iní. Výtvarne ho zaujíma všetko, ale najmä keramika, sochárstvo a maliarstvo. Postupne sa svojim umením, pri ktorom využíva svoje vedomosti z hutníctva, chémie a náuky o kovoch, vypracoval medzi profesionálnych sochárov a keramikárov. Experimentuje a skúša nové postupy a technológie vo svojom ateliéri v Košiciach. Svoje diela robí nielen z keramiky, ale odlieva aj z bronzu. Z významnejších prác možno spomenúť niektoré plastiky, busty, reliéfy a fontány.

Napríklad: busta profesora Deliusa s erbom Banskej akadémie v aule Baníckej fakulty, pamätník Cyrila a Metoda v Medzilaborciach, plastika Barbory v Banskej Štiavnici, pamätník obetiam elektrickej havárie v Košiciach pod amfiteátrom, tabuľa obetiam bombardovania Košíc na budove Hlavnej pošty, dvoj - reliéf na rodnom dome Vojtecha Löfflera, busta košického maliara Halásza – Hradila na Rozálii, najväčšia keramická plastika Krista v Európe na cintorine v Krásnej pri Košiciach, busta profesora Michala Lacka v Krásnej, bronzová tabuľa k 50. výročiu založenia Priemyselnej školy v Tisovci. Vo svojej tvorbe sa často inšpiruje prírodou a jaskyňami.

Jeho jaskynné múzy, reliéfy, obrazy sú v zbierkach nejedného jaskyniaru či zberateľa. Nezabúda ani na svojich nežijúcich kamarátov, ktorým venoval pätnásť pamätných keramických tabulí na symbolickom cintorine v jaskyni Michňová. Pamätnú tabuľu venoval aj svojmu učiteľovi a zakladateľovi jaskyniarstva v Tisovci Ing. Svätoplukovi Kámenovi, ako aj potápačovi Miroslavovi Nešverovi, ktorý zahynul v jaskyni Teplica, či potápačovi Petrovi Ošustovi. Svoje diela často vystavuje doma aj v zahraničí, ale najradšej v Košiciach. Jeho diela sú súčasťou mnohých galerijných zbierok doma, aj za hranicami Slovenska.

Ďalším záujmom okrem výtvarného umenia je aj písanie. Okrem množstva článkov sú to rozhlasové hry a pásma. V roku 2006 vyšla jeho prvá knižka pod názvom V zaplavených hĺbinách pod Tisovským a Muránskym hradom. V roku 2011 ju nasledovala knižka Srdce jaskyne. Tohto roku bude vydaná aj spoločná kniha spomienok o potápaní „Čo nezavial čas“, kde bude mať tiež svoj príspevok. Pripravuje do tlače knihu svojich básní „Rieka lásky“, ktorá má obsahovať vyše 100 jeho básní. Pracuje tiež na druhom doplnenom vydaní knihy „V zaplavených hĺbinách...“ a na rok 2017 by rád vydal knihu „O mojej tvorbe“. Kniha má zahŕňať obrazy, popís a vznik okolo 3000 plastík a 550 obrazov spolu so skicami. Vízií a plánov má na najbližšie roky samozrejme viac.

Celý jeho doterajší život, úspechy, objavy, ako aj tvorbu významne ovplyvnilo jaskyniarstvo, s ktorým prišiel do kontaktu ako študent tisovskej

priemyslovky. Aby sa mohol častejšie vracieť do Tisovca, kúpil so svojim kamarátom Janom Gáalom chalupu na tisovskej Poľane. Suché doly a Teplicu tak mali po ceste. To sú aj miesta, kde sa nachádza najväčšie množstvo jaskýň a kde vlastne v päťdesiatych rokoch začínali. Svoje jaskyniarske a potápačské začiatky sa viažu práve na toto územie. Zbižo sa s jaskynnou vodou stretol hneď na začiatku svojho príchodu do Tisovca, pri objave Jazernej jaskyne. Voda bola pre jaskyniarov častá prekážka pri objavovaní nových podzemných priestorov či pri ďalšom postupe. Zvedavosť však bola silnejšia, a tak sa postupne stával jaskyniarom - potápačom, jeden z prvých

priekopníkov slovenského speleopotápania. Lokality, kde bolo treba prekonať sífón, bolo na Muránskej planine viac. Po objave Jazernej jaskyne sa skúmali možnosti, ako sa dostať do vyvieraciek Bobačka a Teplica. Tak začalo zlaté obdobie potápania v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch, ktoré vyvrcholilo najmä objavmi a najkrajšími jaskyňami Muránskej planiny. Jaskyniarstvo a speleopotápanie spojené s objavmi, propagácia jaskýň, prírody a mesta Tisovca priniesli Zbižovi Nišpönskému rad diplomov a ocenení. Slovenská speleologická spoločnosť mu udelila bronzovú medailu. Za rozvoj speleológie a umeleckú propagáciu jaskyniarstva získava v roku 2011 striebornú medailu a v roku 2015 zlatú medailu za rozvoj speleológie. Pri príležitosti 50. výročia vzniku priemyslovky v roku 2000 dostáva Cenu primátora mesta a tiež sa stáva Čestným občanom mesta Tisovec.

Je obdivuhodné, že Zbižo pri svojom veku pracuje doma a vo svojom ateliéri doslova na plný úväzok. Stihne pritom prísť aj na tisovskú chalupu, cestuje po zahraničí, píše knihy, rieši kozmologické problémy, študuje hviezdy svojim hviezdárskym ďalekohľadom, pripravuje vízie, zlezie s nami jaskyňu, príde na brigádu, posedí s nami na pive či pri guľášoch. Nemá jednoducho čas rozmýšľať nad svojím vekom či problémami. Aby sme podrobne opísali, čo doteraz dokázal a čo ešte plánuje, museli by sme o ňom vydať knihu. Zatiaľ nám však neostáva, len popriať Zbižovi pevné zdravie a silu do ďalšej práce, nech sa mu splnia všetky jeho vízie a sny. To Ti prajú tisovskí jaskyniari a kamaráti. Za Speleoklub Tisovec Ing. Dušan Hutka

Fotografie: Dušan Hutka
Inštalácia pamätnej dosky venovanej Ing. Svätoplukovi Kámenovi na jeho rodinnom dome dňa 13.5.2006 (autor: Zbižo Nišpönský).
Zbižo Nišpönský v jaskyni Nová Michňová (M - 2) dňa 2.12.2006. Sieň bola pomenovaná po ňom pri príležitosti jeho 70. narodenín.
Zbižo Nišpönský – portrét v klobúku.